

Jadranka Nemeth-Jajić*
Petra Prvulović**

Zavičajni (čakavski) govor u razrednoj nastavi¹

UDK 372.461:371.12
Pregledni članak

Primjeno: 1. 5. 2012.
Prihvaćeno: 15. 8. 2012.

Sažetak: *U radu su predstavljeni rezultati istraživanja o odnosu učitelja/učiteljica razredne nastave prema zavičajnom (čakavskom) govoru učenika i njegovanju zavičajnoga govora u nižim razredima osnovne škole. Istraživanje je provedeno u osnovnim školama u Splitu te u Blatu i Veloj Luci na Korčuli 2011. godine.*

Iako je odnos učitelja prema zavičajnom idiomu pretežno pozitivan, što je i bila polazišna pretpostavka, čini se kako učitelji ipak nisu u potpunosti svjesni prednosti koje nosi uključivanje zavičajnog idioma u nastavu. U tom smislu ovo istraživanje upućuje na potrebu programski osmišljenog pristupa zavičajnom idiomu, na potrebu izrade zavičajnih čitanaka te na potrebu stručnog usavršavanja sadašnjih i sustavne izobrazbe budućih učitelja koja će pridonijeti tomu da zavičajni govor dobije mjesto u nastavi koje mu pripada po kulturološkim, didaktičkim, ali i sociolingvističkim razlozima.

Ključne riječi: *zavičajni (čakavski) govor, hrvatski jezik, nastava hrvatskoga jezika.*

¹ Rad pod naslovom "Zavičajni (čakavski) govor u razrednoj nastavi" nastao je na temelju diplomske radnje pod naslovom „Dječje pisano stvaralaštvo i njegovanje zavičajnoga govora“ na Odsjeku za učiteljski studij pod mentorstvom dr. sc. Jadranke Nemet-Jajić, docentice.

Jadranka Nemeth-Jajic*

Petra Prvulović**

Native (Chakavian) Dialect in Lower Primary Education²

UDC 372.461:371.12

Review article

Accepted: 1st May 2012

Confirmed: 15th August 2012

Summary: *The paper presents the research results on the lower primary-school teachers' relationship towards their pupils' native (Chakavian) dialect, as well as towards native dialect cultivation in lower classes of primary school. The survey was conducted in primary schools in the city of Split and on the island of Korcula (Blato and Vela Luka) in 2011.*

Despite teachers' overall positive relationship towards the native idiom, which was the starting premise, it seems that they are not fully aware of the benefits of incorporating native idioms in their teaching. Therefore, the study emphasizes the necessity of establishing a program-defined approach to native idiom; the need for textbooks in native idioms; and, furthermore, for organization of professional development of present-day teachers, as well as systematic training of future ones. These initiatives shall consequently contribute to native language taking the position in education that it culturally, didactically, but also sociolinguistically deserves.

Key words: *native (Chakavian) dialect, Croatian language, Croatian Language Teaching.*

1. Uvod

U teoriji nastave hrvatskoga jezika odnos prema narječjima izrazito je pozitivan. Ističu se pritom kulturološki i didaktički razlozi. Kulturološki proizlaze iz uloge i važnosti narječja u hrvatskoj kulturi, a didaktički iz potrebe da se mjesni govor učenika iskoristi za uspješnije upoznavanje i svladavanje standardnoga jezika (Težak, 1996.: 409). Prema tome, riječ je o poučavanju o narječjima i pomoću narječja pri čem se ne zanemaruje osnovni cilj nastave hrvatskoga jezika, a to jest usvajanje jezičnoga standarda (Turza-Bogdan, 2009.:

² The work titled "Native (Chakavian) Dialect in Lower Primary Education" was written on the basis of the graduation thesis titled "Children's Creative Writing and Native Dialect Cultivation" at the Primary Education Department under the mentorship of Jadranka Nemeth-Jajic, Ph.D., Assistant Professor.

173). Istraživanja temeljena na poučavanju pomoću narječja (Harm, Greyerz, Spigarelli, Wittgenstein, u Težak, 1996.: 407-408) pokazala su kako oslanjanje na učenikovu imanentnu gramatiku olakšava učenje standardnoga jezika. Štoviše, Orlando Spigarelli šezdesetih je godina prošlog stoljeća u Italiji dokazao svojim eksperimentom da su djeca koja su se slobodno služila narječjem bila uspješnija u usmenom i pisanom izražavanju te brže naučila talijanski književni jezik (Težak, 1996.: 408). Sve to potvrđuje ispravnost stajališta „kako put do standardnog jezika vodi preko zavičajnoga govora, da se do ovladavanja gramatikom književnog jezika najbrže i najsigurnije stiže uz pomoć intuitivne gramatike“ (Težak, 1996.: 407). Postavlja se, međutim, pitanje koliko su toga svjesni današnji učitelji.

U svijetu zahvaćenu globalizacijom, gospodarskim i političkim integracijama jezik opetovano ima naglašenu ulogu u jačanju nacionalnoga i regionalnog identiteta, nacionalna se svijest dijalektnih govornika, zapaža Hozjan, zahvaljujući novonastalim političkim okolnostima „razbukala (...) u svome najizvornijem i najljepšem obliku“ (1996.: 197) te su primjetne „inicijative za medijskom i obrazovnom afirmacijom zavičajnih jezika“ (Bežen, 2005.: 192), iako, navodi isti autor, u obrazovnom sustavu, ali i šire, ne postoji jasna strategija odnosa prema zavičajnosti (Bežen, 2005.: 192). Sociolingvistička proučavanja ističu, pak, potrebu sagledavanja uloge dijalekta u javnoj komunikaciji i njegova utjecaja na jezičnu kulturu šire publike (Jutronić, 2010.: 25), svraćaju pozornost na činjenicu da su nestandardni varijeteti u pojedinim kontekstima funkcionalno nadmoćniji od standarda (Mićanović, 2006.: 75), to jest imaju svoj prestiž, koji je često važniji od uporabe standardnoga jezika (Jutronić, 2010.: 284). Sukladno tomu, kulturološkim i didaktičkim razlozima za njegovanje zavičajnoga govora u nastavi mogli bismo pridružiti i sociolingvističke razloge.

Zavičajnim govorom naziva se „izvorni govor nekoga kraja koji ima dijalektalna obilježja i razlikuje se od standardnog jezika“ (Bežen, 2005.: 187). Zavičajni govor hrvatskih govornika može se temeljiti na trima hrvatskim narječjima: štokavskome, čakavskome i kajkavskome narječju, koja su, kao što to „pokazuje i njihova fonologija i njihova morfologija i njihova sintaksa“ (Silić, 2006.: 30), različiti jezični sustavi. U skladu s tim, odnos između zavičajnoga i standardnoga idioma u nastavi trebao bi biti odnos supostavljanja i suprotstavljanja, uključivosti, a ne isključivosti, ne potiskivanja zavičajnoga govora. Važno je, naime, osvještivati razlike, ali tako da zavičajni idiom bude sociološki ‘priznat’ jezik (Turza-Bogdan, 2009.: 177). Tomu bi pridonijeli takvi nastavni programi koji bi učenicima „omogućili učenje standarda u školi (kao i dosad, ali na drugi način), a istovremeno ta ista škola ‘smjela’ bi ih ohrabrivati u upotrebi organskog idioma – vernakulara ne samo kod kuće nego i u školi, u okviru nastavnog programa“ (Granić, 2002.: 83). No, valja imati na umu da jezični supstrat nije nepromjenjiv, da se sugovornici u komunikaciji služe različitim jezičnim

idiomima koji pripadaju narječjima, sociolektima, žargonima“ (Turza-Bogdan, 2009.: 174), da se isti govornik služi s nekoliko registara (Jutronić, 2010.: 21), to jest da nam je kao govornicima određene jezične zajednice svojstvena okomita dvojezičnost, odnosno tip dvojezičnosti koji se očituje „kao odnos različitih dijalektalnih idioma i standardnoga jezika unutar istoga materinskoga jezika“ (Pavličević-Franić, 2005.: 63).

Novija istraživanja gradskih govora pokazuju, pak, snažan utjecaj štokavskih i standardnojezičnih osobina. Tako je istraživanje koje se provodilo od 1991. do 2000. na području Zagreba pokazalo da se zagrebačka kajkavština pretvara pod utjecajem štokavskih i standardnojezičnih osobina u zagrebačku štokavštinu (Pavličević-Franić, 2000., prema Turza-Bogdan, 2009.: 176) te da „tipičnim zagrebačkim idiomom danas govori isti broj djece (50,2%) kao i kojim drugim narječnim podsustavom (49,8%)“ (Pavličević-Franić, 2005.: 69). U splitskom govoru također je izražen utjecaj štokavskih i standardnojezičnih osobina (usp. Hraste, 1948.; Vidović, 1978.; Lisac, 2003., Jutronić, 2009.; Menac-Mihalić i Menac, 2011.). Štoviše, zapažajući i opisujući promjene u današnjem splitskom govoru, Dunja Jutronić dokazuje kako se on više i ne može nazivati čakavskim nego nekom vrstom polučakavskog varijeteta (2010.: 272), ali, ističe: „to ne znači da zajednice u kojima se takav proces događa gube svoj *jezični identitet*“ (Jutronić, 2010.: 283). Govori Vele Luke i Blata na otoku Korčuli pripadaju, pak, južnočakavskom ikavskom dijalektu, kao i govori drugih mjesta na Korčuli, osim štokavskoga Račišća (usp. Lisac, 2009.: 79). Ipak je analiza današnjih govora otoka Brača, Hvara, Korčule i poluotoka Pelješca (Sujoldžić, 1994.) pokazala „da je područje ‘čiste’ stare *čakavštine* u ispitivanoj regiji znatno smanjeno vjerojatno najviše pod utjecajem migracijskih kretanja“, a u smjeru potiskivanja čakavskih govora od istoka prema zapadu: „miješanjem većeg ili manjeg broja starosjedilačkog i doseljenog stanovništva dobiveni su štokavski govori s jačim ili slabijim čakavskim supstratom te prema zapadu čakavski govori podvrgnuti jačoj ili slabijoj štokavizaciji kao posljedici štokavskog superstrata“ (Sujoldžić, 1994.: 433-434).

2. Istraživanje

2.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos učitelja/učiteljica prema zavičajnom (čakavskom) govoru učenika u razrednoj nastavi, to jest koliko se uopće zavičajni govor njeguje u nižim razredima osnovne škole. Pretpostavili smo kako učitelji/učiteljice razredne nastave imaju pozitivan odnos prema zavičajnom govoru učenika te da su svjesni važnosti njegovanja zavičajnoga govora i njeguju ga u nastavi.

Nadalje, zanimalo nas je ima li razlike u uporabi zavičajnoga govora u nastavnoj komunikaciji s obzirom na mjesto rada, odnosno s obzirom na jezičnu homogenost/nehomogenost učenika u razredu. U manjim otočnim mjestima, naime, čakavski je supstrat očuvaniji, a veća gradska središta zahvaćenija su štokavizacijom. Sukladno tomu, postavljene su sljedeće hipoteze:

H 1. Učitelji/učiteljice iz Blata i Vele Luke na otoku Korčuli češće se u nastavnoj komunikaciji s učenicima izražavaju na zavičajnom govoru od učitelja/učiteljica splitskih gradskih škola.

H 2. Učitelji/učiteljice iz Blata i Vele Luke na otoku Korčuli češće na nastavi dopuštaju učenicima izražavanje na zavičajnom govoru od učitelja/učiteljica splitskih gradskih škola.

2.2. Metodologija rada

2.2.1. Ispitanici, mjesto i vrijeme istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 60 učitelja/učiteljica razredne nastave iz ukupno sedam osnovnih škola: njih 40 (35 učiteljica i pet učitelja) iz pet škola u Splitu i njih 20 (19 učiteljica i jedan učitelj) iz dviju otočnih škola, u Blatu i Veloj Luci. Posrijedi je ciljani uzorak, to jest ispitanici su bili podrijetlom iz Splita, Blata i Vele Luke kako se njihova pripadnost različitom zavičajnom govoru ne bi odrazila na dobivene rezultate.

Među ispitanicima najviše je onih koji imaju od 16 do 25 godina radnog staža u nastavi, njih ukupno 28,3 posto. Od 11 do 15 godina radnog staža ima 26,7 posto ispitanika, od šest do 10 godina 18,3 posto, do pet godina 15 posto te više od 26 godina radnog staža ima 11,7 posto ispitanih učitelja/učiteljica.

Istraživanje je provedeno u lipnju 2011. godine.

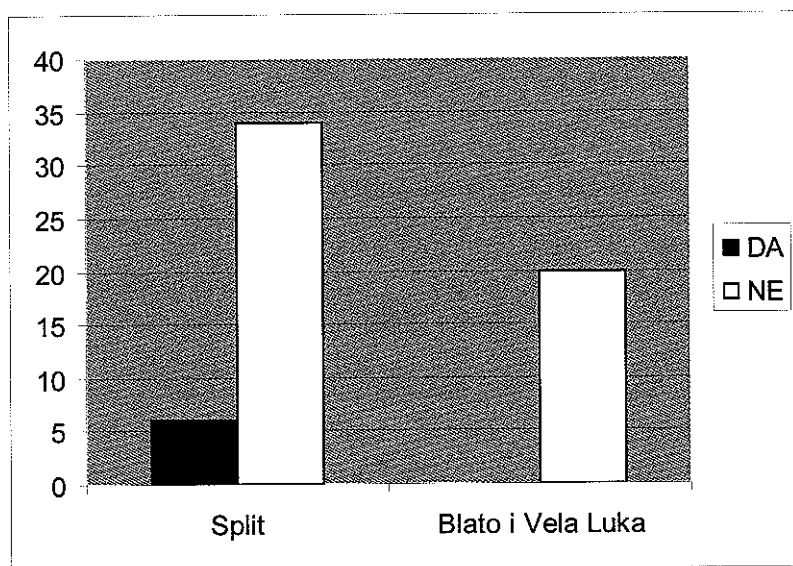
2.2.2. Instrument za prikupljanje podataka i obrada podataka

Za potrebe ovog istraživanja izrađen je upitnik (u prilogu) koji se sastojao od dva dijela. Prvi dio sadrži opće podatke o ispitanim učiteljima (spol, godine radnog staža, mjesto rada). U drugom dijelu upitnika bilo je ponuđeno osam pitanja zatvorenog tipa i jedno kombinirano pitanje, kojima se ispitivao odnos učitelja prema zavičajnom govoru učenika, te jedno pitanje otvorenog tipa u kojem su ispitanici trebali navesti načine motiviranja učenika na pisano izražavanje na zavičajnom govoru.

U obradi prikupljenih podataka rabljeni su statistički postupci izračunavanja postotaka i hi-kvadrat test.

2.3. Rezultati i rasprava

Gotovo svi ispitani učitelji, njih 90 posto, dobro procjenjuju da izražavanje na zavičajnom govoru nije pogrješno (slika 1). Doista i nije jer je riječ o drugom jezičnom sustavu pa kad se učenik izražava na čakavici ili splitskom polučakavicom, izražava se drugačije, različito od standarda, ali ne pogrješno. Ipak 10 posto ispitanika izražavanje na zavičajnom govoru smatra pogrješnim, što upućuje na potrebu dodatne izobrazbe učitelja o odnosu standardnojezičnog i nestandardnojezičnih idioma hrvatskoga jezika.

Slika 1 — Odgovori ispitanika na pitanje: *Smatrate li izražavanje na zavičajnom govoru pogrješnim?*

Valja istaknuti kako niti jedan ispitanik iz Blata i Vele Luke izražavanje na zavičajnom govoru ne smatra pogrješnim, to jest šest ispitanika koji to smatraju, splitski su učitelji. Čini se, stoga, da je stav korčulanskih učitelja prema zavičajnom govoru pozitivniji, međutim hi-kvadrat testom nije utvrđena statistički značajna razlika u njihovim odgovorima (hi-kvadrat=3,333; df=1; p=0,068).

Na pitanje *Koliko se često u komunikaciji s učenicima izražavate na zavičajnom govoru*, gotovo polovina ispitanika izjavila je da to čini *ponekad* (46,7%), njih 36,7 posto odgovorilo je *rijetko*, a 16,7 posto *često*. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da to *nikada* ne čini (tablica 1). Najviše odgovora *ponekad* upućuje na skladnu primjenu načela književnoga jezika i načela zavičajnosti. Zadaće su nastave hrvatskoga jezika učenje standarda, ali i

njegovanje zavičajnoga govora. Izražavaju li se ponekad i sami učitelji na zavičajnom govoru učenika, time pokazuju poštovanje učeničkog zavičajnoga govora i pozitivan odnos prema njemu. Izražavaju li se, pak, rijetko ili nikada, pokazuju suprotno, a izražavaju li se često, zanemaruju važnost učiteljeva govornog modela u poučavanju učenika standardnomu jeziku. S druge strane, hi-kvadrat test pokazao je da nema razlike u komunikaciji učitelja/učiteljica s učenicima na zavičajnom govoru s obzirom na mjesto rada (hi-kvadrat=4,331; $df=2$; $p=0,115$) pa prva hipoteza (H 1) nije potvrđena.

Tablica 1 — Čestota učiteljeva/učiteljčina izražavanja na zavičajnom govoru u komunikaciji s učenicima s obzirom na mjesto rada

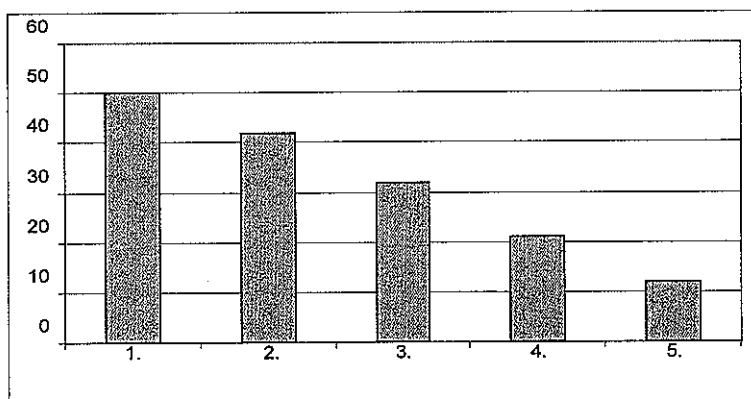
Mjesto rada	<i>Koliko se često u komunikaciji s učenicima izražavate na zavičajnom govoru?</i>		
	rijetko	ponekad	često
Blato i Vela Luka	5	9	6
Split	17	19	4
ukupno	22	28	10

Na pitanje *U kojoj mjeri na nastavi učenicima dopuštate izražavanje na zavičajnom govoru*, više od polovine ispitanika, njih 31 ili 51 posto, to čini ponekad, njih 17 ili 28 posto rijetko te njih 12 ili 20 posto često (tablica 2). Kao i na prethodnom pitanju, najviše odgovora *ponekad* upućuje na usklađenost ostvarivanja zadaća nastave hrvatskoga jezika, to jest na poštovanje načela postupnosti u učenju standardnoga jezika, koje se oslanja na učenikovu imanentnu gramatiku. No, postotak onih koji učenicima na nastavi rijetko dopuštaju izražavanje na zavičajnom govoru upućuje na potrebu dodatne izobrazbe učitelja o načinima na koje učenicima pokazujemo poštovanje prema njihovu govoru, o sociolingvističkom statusu nestandardnih idioma i standarda te o važnosti oslanjanja na zavičajni govor učenika u njihovu usvajanju standardnoga jezika. Ni na ovom pitanju nije se pokazala razlika između ispitanika u Splitu i otočnih mjesta Blata i Vele Luke (hi-kvadrat=2,101; $df=2$; $p=0,350$) pa druga hipoteza (H 2) nije potvrđena.

Tablica 2 — Odgovori ispitanika na pitanje: *U kojoj mjeri na nastavi učenicima dopuštate izražavanje na zavičajnom govoru?*

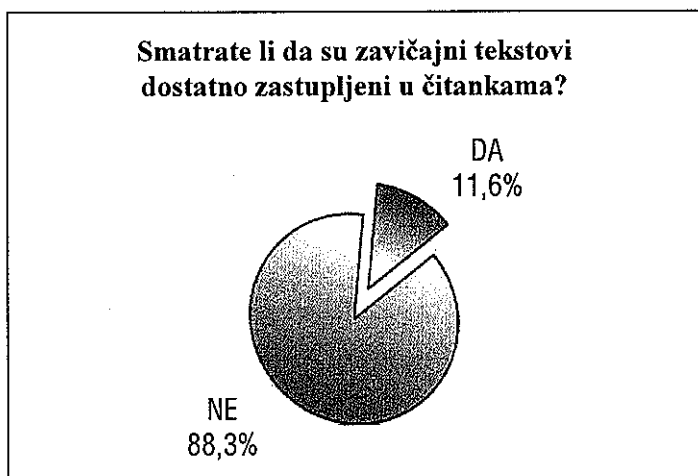
Mjesto rada	<i>U kojoj mjeri na nastavi učenicima dopuštate izražavanje na zavičajnom govoru?</i>		
	rijetko	ponekad	često
Blato i Vela Luka	6	11	7
Split	11	20	5
ukupno	17	31	12

Na četvrto pitanje, *Smatrate li potrebnim njegovanje zavičajnoga govora*, svi su ispitanici odgovorili potvrdno. Prema tome, ispitanici su učitelji/učiteljice svjesni potrebe njegovanja zavičajnoga govora. Na temelju mogućnosti višestrukog izbora, rangirani su razlozi za njegovanje zavičajnoga govora prema učestalosti biranja (slika 2). Od ponuđenih razloga ispitanici su najčešće izdvajali razvijanje pozitivnog emotivnog odnosa prema kulturnom naslijeđu i pobuđivanje motivacije za bavljenje temama iz vlastite sredine. Nešto više od polovine ispitanika, njih trideset i jedan, uočava kako njegovanje zavičajnoga govora olakšava učenje standardnoga jezika, a trećina njih, to jest dvadeset i jedan ispitanik, kao razlog navodi uspostavljanje pozitivnog emotivnog odnosa prema drugim dijalektima i jezicima. Dvanaest ispitanika dodalo je još jedan razlog — izumiranje zavičajnoga govora, na što se upozorava i u literaturi. Božanić, primjerice, ustvrđuje kako čakavski idiom „nikada u povijesti nije bio ugroženiji nego danas“ (Božanić, 2011.: 4).

Slika 2 — Razlozi za njegovanje zavičajnoga govora u nastavi:

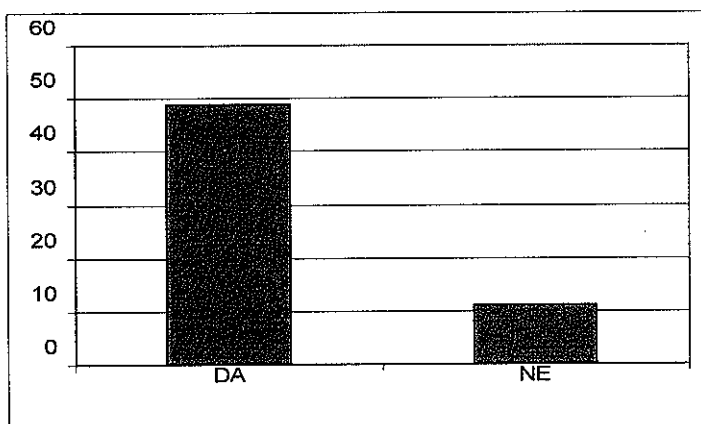
1. razvijanje pozitivnoga emotivnog odnosa prema kulturnom naslijeđu;
2. pobuđivanje motivacije za bavljenje temama iz vlastite sredine;
3. olakšavanje učenja standardnoga jezika;
4. uspostavljanje pozitivnog emotivnog odnosa prema drugim dijalektima i jezicima;
5. izumiranje zavičajnoga govora.

Većina ispitanika, njih 53 ili 88,3 posto, smatra kako zavičajni tekstovi nisu dostatno zastupljeni u čitankama (slika 3). Budući da se čitanke izrađuju za cijelu Hrvatsku, one i ne mogu obilovati zavičajnim tekstovima pa su prosudbe učitelja o tome u skladu s očekivanjima.

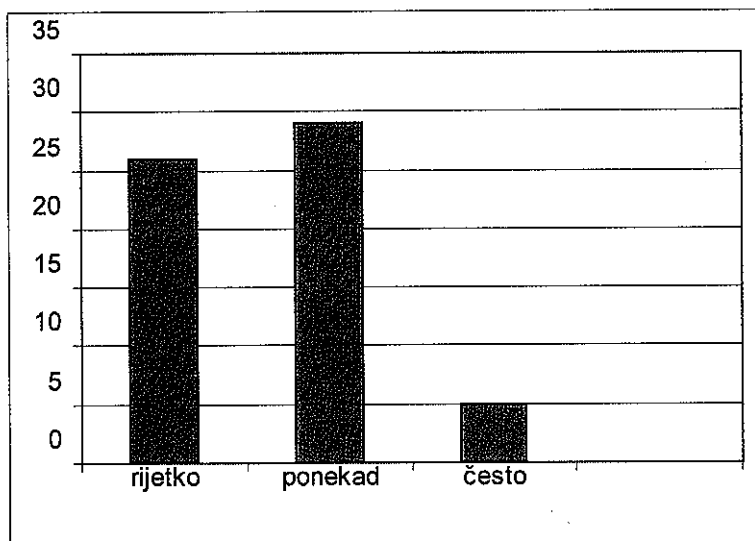

Slika 3 — Procjena zastupljenosti zavičajnih tekstova u čitankama

Na pitanje *Unosite li u nastavu dodatne sadržaje na zavičajnom govoru*, većina ispitanika, njih 49 ili 82 posto, odgovorila je potvrdno (slika 4) što pokazuje kako su učitelji/učiteljice spremni uložiti dodatni napor u pronalaženje čakavskih tekstova koji će biti primjereni njihovim učenicima, ali upućuje i na potrebu priređivanja zavičajnih čitanaka koje bi mogle poslužiti kao korisna dodatna literatura u nastavi hrvatskoga jezika. U takvim bi čitankama trebali biti zastupljeni i tekstovi koji odražavaju zavičajni govor kojim se danas doista i govori (usp. Blažeka, 2008.: 274). To bi ujedno pridonijelo tomu da se zavičajnom idiomu, a što je poželjno, pristupa kao sociološki priznatom jeziku. Napominjemo da je 2003. izrađen metodički izvrsno osmišljen mali hrvatski zavičajni rječnik *Zaviri s igrama i zadacima* (ur. Jelaska, Z. i Kovačević, M.) namijenjen osnovnoškolcima, nastao unutar projekta „Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini“ u okviru programa Tempus Europske unije.

Slika 4 — Odgovori ispitanika na pitanje: *Unosite li u nastavu dodatne sadržaje na zavičajnom govoru?*

Slika 5 — Odgovori ispitanika na pitanje: *Koliko često učenike potičete na pisano izražavanje na zavičajnom govoru?*

Na pitanje *Koliko često potičete učenike na pisano izražavanje na zavičajnom govoru*, najviše ispitanika navelo je odgovor *ponekad*, njih 29 ili 48,3 posto, odgovor *rijetko* navelo je njih 26 ili 43,3 posto, odgovor *često* samo pet ispitanika ili 8,3 posto, a odgovor *nikada* nije naveo ni jedan ispitanik (slika 5).

I mišljenja su ispitanih učitelja/učiteljica o tome je li učenicima lakše pisano se izražavati na zavičajnom govoru ili standardnom jeziku, podijeljena. Čak njih 45 posto smatra da se učenicima nije lakše pisano izražavati na zavičajnom govoru, a 55 posto smatra da jest. Takvo mišljenje učitelja zasigurno je razlog zbog kojega i više svoje učenike ne potiču na pisanje na zavičajnom govoru. Čini se da učitelji nisu dovoljno upoznati s pristupom nastavi jezičnoga izražavanja koji proizlazi iz već spomenutog Spigarellijeva eksperimenta, a to jest da u nastavi izražavanja „učeniku treba dopustiti uporabu zavičajnog dijalekta kad god to zahtijevaju razlozi bržeg oslobađanja izraza, slobodnijeg i sigurnijeg priopćavanja ideja ili stvaralačke potrebe učenika“ (Težak, 1996.: 410).

Glede načina motiviranja učenika na pisano izražavanje na zavičajnom govoru ispitani učitelji/učiteljice naveli su kako to najčešće čine obradom zavičajne proze i poezije, razgovorom o prigodnim zavičajnim temama, učeničkim usmenim izražavanjem na zavičajnom govoru, pričanjem zanimljivih priča vezanih za zavičaj, slušanjem glazbe na zavičajnom govoru, izradom zavičajnog rječnika te gledanjem dokumentarnih filmova o zavičaju.

3. Zaključak

Provedenim istraživanjem utvrđeno je da je odnos učitelja/učiteljica prema zavičajnom govoru učenika u razrednoj nastavi uglavnom pozitivan što se očituje u tome da je većina ispitanika navela kako izražavanje učenika na zavičajnom govoru ne smatra pogrešnim, što većina njih dopušta učenicima izražavanje na zavičajnom govoru, potiče ih i na pisano izražavanje na zavičajnom govoru te se ponekad i sama izražava na zavičajnom govoru. Iako u manjini, ipak ima i onih koji izražavanje učenika na zavičajnom govoru smatraju pogrešnim te koji učenicima na nastavi rijetko dopuštaju izražavanje na zavičajnom govoru.

Ispitani učitelji/učiteljice svjesni su važnosti njegovanja zavičajnoga govora u nastavi, zapažaju nedostatnu zastupljenost zavičajnih (čakavskih) tekstova u čitankama te unose dodatne sadržaje na zavičajnom govoru. Od razloga za njegovanje zavičajnoga govora najviše uočavaju potrebu razvijanja pozitivnoga emotivnog odnosa prema kulturnom naslijeđu i pobuđivanje motivacije za bavljenje temama iz vlastite sredine. Ipak, čini se da ispitani učitelji/učiteljice nisu dostatno svjesni važnosti didaktičkih i sociolingvističkih razloga za unošenje zavičajnog govora u nastavu, to jest činjenice da oslanjanje na imanentnu gramatiku uvelike pospješuje učenje standardnoga jezika te da ovisno o komunikacijskoj situaciji može biti prestižan idiom pa sukladno tomu ne potiču učenike na pisano izražavanje na zavičajnom govoru u onoj mjeri u kojoj bi to bilo poželjno. Kad svoje učenike ipak potiču na pisano izražavanje na zavičajnom govoru, učitelji/učiteljice koriste se s više načina motiviranja, što je dobro polazište za veće

angažiranje učenika na pisano izražavanje na zavičajnom govoru i put prema bogatijem i uspješnijem učeničkom stvaralaštvu.

Iako se pretpostavilo da će se, s obzirom na jezično homogenije razrede u manjim otočnim sredinama nego što je to u Splitu, učitelji/učiteljice iz Blata i Vele Luke u nastavnoj komunikaciji s učenicima češće izražavati na zavičajnom (čakavskom) govoru od učitelja/učiteljica splitskih gradskih škola te da će učenicima na nastavi češće dopuštati izražavanje na zavičajnom govoru od svojih splitskih kolega, pokazalo se da to nije tako te da u tome nema razlike s obzirom na mjesto rada. Koji su razlozi tomu, valjalo bi dodatno ispitati.

Iako je odnos učitelja prema zavičajnom idiomu pretežno pozitivan, čini se kako učitelji nisu u potpunosti svjesni prednosti koje nosi uključivanje zavičajnog idioma u nastavu. U tom smislu, ovo istraživanje upućuje na potrebu programski osmišljenog pristupa zavičajnom idiomu, na potrebu izrade zavičajnih čitanaka te na potrebu stručnog usavršavanja sadašnjih i sustavne izobrazbe budućih učitelja koja će pridonijeti tomu da zavičajni govor dobije mjesto u nastavi koje mu po kulturološkim, didaktičkim i sociolingvističkim razlozima pripada.

Literatura

1. Bežen, Ante (2005.): Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju. *Školski vjesnik* 54 (3-4): 183-194.
2. Blažeka, Đuro (2008.): Kakvi tekstovi na narječju trebaju u nastavi hrvatskoga jezika. *Metodika* 9 (2): 271-286.
3. Božanić, Joško (2011.): Četrdeset godina „Čakavske riči“. *Čakavska rič* 39 (1-2): 3-6.
4. Granić, Jagoda (2002.). *Sociolingvistička dimenzija komunikacijske kompetencije u višejezičnoj sredini*, u: M. Kovačević i D. Pavličević-Franić (ur.), *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Slap, str. 79-88.
5. Hozjan, Snježana (1996.). *Hrvatska čakavska dijalektologija danas, Riječki filološki dani*, knjiga I, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 195-201.
6. Hraste, Mate (1948.): Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale, *Rad JAZU* 272: 123-157.
7. Jelaska, Zrinka; Kovačević, Melita (ur.) (2003.): *Zaviri. Mali hrvatski zavičajni rječnik s igrama i zadacima*, Zagreb: Alfa.
8. Jutronić, Dunja (2010.): *Splitski govor od vapura do trajekta*, Split: Naklada Bošković.

9. Lisac, Josip (2003.): *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
10. Lisac, Josip (2009.): Južnočakavski dijalekt i njegov leksik. *Croatica et Slavica Iadertina* 5 (5): 79-85.
11. Menac-Mihalić, Mira; Menac, Antica (2011.): *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
12. Mićanović, Krešimir (2006.): *Hrvatski s naglaskom: standard i jezični varijeteti*, Zagreb: Disput.
13. Pavličević-Franić, Dunja (2000.): Usvajanje hrvatskoga standardnoga jezika u sustavu okomite dvojezičnosti. *Napredak* 141 (1): 75-86.
14. Pavličević-Franić, Dunja (2005.): *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa.
15. Silić, Josip (2006.): *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Zagreb: Disput.
16. Sujoldžić, Anita (1994.): Govori srednjodalmatinskog otočja. *Društvena istraživanja* 3 (4-5): 423-436.
17. Težak, Stjepko (1996.): *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Zagreb: Školska knjiga.
18. Turza-Bogdan, Tamara (2009.): Stavovi nastavnika o kajkavskome narječju. *Hrvatski* 7 (1): 173-192.
19. Vidović, Radovan (1978.): *Čakavske studije*, Split: Čakavski sabor.

Jadranka Nemeth-Jajić*

Petra Prvulović**

La parlata regionale (ciacava) nell'insegnamento in classe

UDC 372.461:371.12

Articolo compilativo

Ricevuto: 1. 5. 2012.

Accettato per la stampa: 15. 8. 2012.

Riassunto: *Nel presente lavoro vengono presentati i risultati della ricerca sul rapporto insegnante / alunno e la sua parlata regionale (ciacava) e la cultura delle parlate regionali durante i primi anni delle scuole elementari. La ricerca è stata condotta nelle scuole elementari di Spalato, e in quelle di Blato e Vela Luka sull'isola di Korčula nel 2011.*

Anche se il rapporto con le parlate regionali si registra come prevalentemente positivo (questa era anche la supposizione di base della ricerca), sembra che gli insegnanti non siano del tutto consapevoli del vantaggio che apporta l'introduzione dell'idioma locale nell'insegnamento. In questo senso, la presente ricerca incoraggia un approccio programmatico alla parlata regionale, sottolinea il bisogno della compilazione dei manuali scolastici nella parlata regionale nonché la necessità di perfezionare i manuali attuali e di una formazione sistematica mirata dei futuri insegnanti che dovrebbero contribuire nel ritagliare alla parlata regionale nell'insegnamento lo spazio che le compete in base alle ragioni culturali, didattiche ma anche sociolinguistiche.

Parole chiave: *la parlata regionale (ciacava), la lingua croata, insegnamento della lingua croata.*

* dr. sc. Jadranka Nemeth-Jajić, docentica
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Splitu
21000 Split, Teslina 12
jadranka@ffst.hr
**Petra Prvulović,
diplomirala 2011. na
Učiteljskom studiju
Filozofskog fakulteta u
Splitu

* Jadranka Nemeth-Jajic,
Ph.D., Assistant professor
Faculty of Philosophy at the
University of Split
21000 Split, Teslina 12
jadranka@ffst.hr
**Petra Prvulovic,
graduated in 2011 at the
Primary Education
Department at the Faculty
of Philosophy in Split

* Dr. sc. Jadranka Nemeth-
Jajić, ricercatrice
Facoltà di Lettere e Filosofia
dell'Università degli Studi di
Spalato
21000 Split, Via Tesla 12
jadranka@ffst.hr
** Petra Prvulovic, Split

Prilog. *Anketni upitnik*

Poštovani učitelji,

pred vama se nalazi anoniman upitnik osmišljen u svrhu istraživanja o njegovanju zavičajnoga govora. Molim Vas da na pitanja odgovorite iskreno. Zahvaljujem na odvojenom vremenu, trudu i pomoći.

• Spol: M Ž

• Godine staža u nastavi:

do 5 godina 6 - 10 godina 11 - 15 godina 16 - 25 godina više od 26 godina

• Mjesto rada _____

1. Smatrate li izražavanje na zavičajnom govoru pogriješnim?

DA NE

2. Koliko se često u komunikaciji s učenicima izražavate na zavičajnom govoru?

nikada rijetko ponekad često

3. U kojoj mjeri učenicima na nastavi dopuštate izražavanje na zavičajnom govoru?

nikada rijetko ponekad često

4. Smatrate li potrebnim njegovanje zavičajnoga govora?

DA NE

5. Ako da, što smatrate važnim razlozima za njegovanje zavičajnoga govora? (Možete zaokružiti nekoliko odgovora.)

- a) razvijanje pozitivnog emotivnog odnosa prema kulturnom naslijeđu
- b) motivacija za bavljenje temama iz vlastite sredine

- c) olakšavanje učenja standardnog jezika
- d) uspostavljanje pozitivnog odnosa prema drugim dijalektima i jezicima
- e) nešto drugo _____

6. Smatrate li da su zavičajni tekstovi dovoljno zastupljeni u čitankama?

DA NE

7. Unosite li u nastavu dodatne sadržaje na zavičajnom govoru?

DA NE

8. Smatrate li da je učenicima lakše pisano se izražavati na zavičajnom govoru?

DA NE

9. Koliko često potičete učenike na pisano izražavanje na zavičajnom govoru?

nikada rijetko ponekad često

10. Na koji način motivirate učenike na pisano izražavanje na zavičajnom govoru?
